

Pseudoarchaeology in the Post-Truth era

The search for Homeric Ithaca

Gert Jan van Wijngaarden

Introduction

Since the second half of the nineteenth century, archaeology has witnessed professionalisation and institutionalisation.¹ Nowadays, professional standards in (Mediterranean) archaeology are set in universities, laboratories, museums and heritage institutions. Yet archaeology has also always continued to be practised outside such institutions. Besides a lively field of amateurs, there is an ongoing pseudoscientific practice of research in Mediterranean archaeology, which is often at odds with professional practice.

In this article, I explore the relationship between professional archaeology and forms of serious research that can be construed as pseudoarchaeology. Where are the boundaries with established, academic archaeology? And above all, how do we as academics deal with it in an age when scientific knowledge is openly questioned? The case study through which these questions will be explored touches on the origins of classical archaeology: the search for Homeric Ithaca.²

* An earlier version of this work was published in Dutch as ‘Pseudoarcheologie in het Post-Truth tijdperk: De zoektocht naar Homerisch Ithaca’, *Tijdschrift voor Mediterrane Archeologie* 70 (2024): 1–6. This article contains certain additions and changes. Vladimir Stissi commented to a previous version of this article and our discussions have contributed to my ideas on this topic. Naturally, the opinions expressed here are my own, as are any possibly omissions and inaccuracies. Thanks are owed to Gerasimos Livitsanis for reviewing the Greek translation.

¹ Dyson 2009; Trigger 2009, 63–66.

² On the emergence of archaeological interest in Ithaca, see Steinhart and Wirbelauer 2002; also Livitsanis 2013, 96–97.

Pseudo-archaeology

Pseudoarchaeology is part of a broader field of pseudoscience, characterised by activities and interpretations, which are incompatible with the scientific method.³ Archaeology has no shortage of topics that lend themselves well to pseudoscientific approaches. Well-known examples include Atlantis, Easter Island and the age of the pyramids of Giza.⁴ Such topics find a wide audience through mass media and the internet.⁵ Pseudoarchaeology thereby contributes to the public image of archaeology.

In a 2006 article, Garrett Fagan makes an attempt to give some general characteristics of pseudoarchaeology, such as: clinging to outdated theoretical models, a disdain for academic knowledge, an obsession with large subjects, illogical reasoning etc.⁶ Fagan's work has been criticised because many of the characteristics can also be recognised in the work of archaeologists within the scientific domain.⁷

Fagan's approach can be understood as a traditional one, which assumes that only scientific discourse by professional archaeologists leads to a valid understanding of the material past.⁸ A different attitude has also emerged under the influence of postmodern thinking in archaeology. Post-processual archaeologists point to power structures in the field and show that knowledge production is subject to political, ideological and academic trends.⁹ There has also been an emphasis on multivocalism.¹⁰ This has given a new positive appreciation to pseudoarchaeology, which is then usually referred to as 'alternative archaeologies'.¹¹ The value of such alternative interpretations is that they provide opportunities for criticism of established scholarship, while also giving space to visions of the past by

³ Gardner 1957, 11.

⁴ See Feder 1999 for many other examples.

⁵ Schiele and Schiele 2022.

⁶ Fagan 2006a, 30–42.

⁷ Derricourt 2012, 525; Holtorf 2005, 545.

⁸ Kristiansen 2008, 488.

⁹ Trigger, 1984, 356; Holtorf 2005, 546.

¹⁰ Fawcett, Habu and Matsunanga 2008, 4–8.

¹¹ Simandiraki-Grimshaw and Stefanou 2012, 9.

marginalised groups.¹² The stories of indigenous peoples that increasingly play a role in archaeological research are an example in case.¹³ It seems that, currently, there is peaceful coexistence between ‘academic’ and ‘alternative’ archaeologies. Both form communities of insiders and outsiders and there is little exchange between them.¹⁴ This leads to the coexistence of alternative and even conflicting versions about the past.¹⁵

Figure 1. Graffiti from 2009 by Banksy in Camden, North London, UK.
Photograph: Matt Brown (Wikimedia)

¹² Derricourt 2012, 527–528.

¹³ Cf. Atalay 2008, 38–42.

¹⁴ Simandiraki-Grimshaw and Stefanou 2012, 10.

¹⁵ Derricourt 2012, 527.

Archaeology and the *Post-Truth* era

The current climate of knowledge is sometimes referred to as *Post Truth*.¹⁶ This term refers to the fact that trust in scientific knowledge is no longer taken for granted and is even openly denied (see Figure 1).¹⁷ Public debate increasingly favours ‘truth’ over ‘fact’.¹⁸ And in what is recognised as ‘true’, feelings, emotions and, above all, trust play a major role.¹⁹ The ambiguity around factuality is also visible inside the academic world. Especially in the social sciences and humanities, there no longer seems to be a universal basis for the study of human behaviour in the past and present.²⁰

The French philosopher and sociologist Bruno Latour (1947–2022) has linked the multivocalism of postmodern science with the confusion over factuality.²¹ In his view, the emphasis in recent decades, on the social and ideological construction of knowledge, including by Latour himself, has unintentionally contributed to the weak position of science.²² Latour and others argue for a new form of scientific criticism, which should aim to create a renewed confidence in knowledge.²³ This should involve less emphasis on facts and more understanding of the complexity of knowledge and the networks within which it is produced.²⁴

Archaeology is also affected by the *Post-Truth* phenomenon. Pseudoarchaeology is increasing enormously in quantity and quality in the media in recent years and can now be considered as mainstream infotainment.²⁵ So a lot of people get their knowledge about the past from sources that reject professional, institutional archaeological knowledge.²⁶

¹⁶ Cf. McIntyre 2019 for a comprehensive history of the term and the phenomenon.

¹⁷ Ylä-Antila 2018, 373.

¹⁸ Ambasciano 2019, xvi.

¹⁹ Ylä-Antila 2018, 358–359.

²⁰ Ambasciano 2019, 142–144.

²¹ Latour 2013, 6. See also Sokal 2006.

²² Latour’s accusations against postmodern scholars have also been criticised. See, for example, Flatscher and Seits 2019.

²³ Latour 2004, 52; 2013, 46.

²⁴ Flatscher and Seits 2019.

²⁵ Schiele and Schiele 2022, 25–27.

²⁶ Alonso Gonzales 2019, 155.

An extreme example is Graham Hancock's *Ancient Apocalypse*, which has been available on Netflix since December 2022.²⁷ It openly states that 'official' archaeology deliberately manipulates and withholds knowledge. Generally, archaeologists respond to accusations such as Hancock's by debunking the alternative facts and pointing out the non-scientific nature of the argument.²⁸ At the same time, within the professional community, pseudoarchaeology is generally considered marginal and irrelevant to its own scientific work.²⁹ Even in archaeology, then, there is public doubt about facts and official knowledge about the past. Following Bruno Latour, I have wondered whether the coexistence of different versions of the past does not contribute to the weakening of scientific knowledge about it. If so, a debate on a new epistemological basis should also be initiated within archaeology.³⁰

The quest for Ithaca

Unlike Troy, Mycenae and other places mentioned in the *Iliad*, Homeric Ithaca has not been unambiguously identified. Locating it is problematic because the geography as described in the epics does not seem to match that of the Ionian islands.³¹ The *Odyssey* gives many geographical clues to Ithaca,³² but it is impossible to link them all to current topography. From the late sixteenth century onwards, travellers, classicists and archaeologists have actively searched for Odysseus' palace.³³ Apart from present-day Ithaki, several other sites in the Ionian Islands have been suggested as the

²⁷ Hoopes, Dibble and Feagan 2023, 23.

²⁸ Hoopes, Dibble and Feagan 2023, 31–32.

²⁹ Schiele and Schiele 2022, 19.

³⁰ Alonso-González 2019, 152, 180–182.

³¹ Van Wijngaarden 2012, 138.

³² Bittlestone 2005, 23–33.

³³ Steinhart and Wirbelauer 2002; Souyoudzoglou-Haywood 2018, 146–147. The written sources for mediaeval and Early Modern Ithaca until 1600 have been collected in Nikias 2023; Prevezianos 2023. Several of these are travellers' works with a dominant interest in the Homeric heritage of the island.

location for the palace (Figure 2). However, locations further away have also been suggested, such as in Spain, Denmark or near the Azores.³⁴

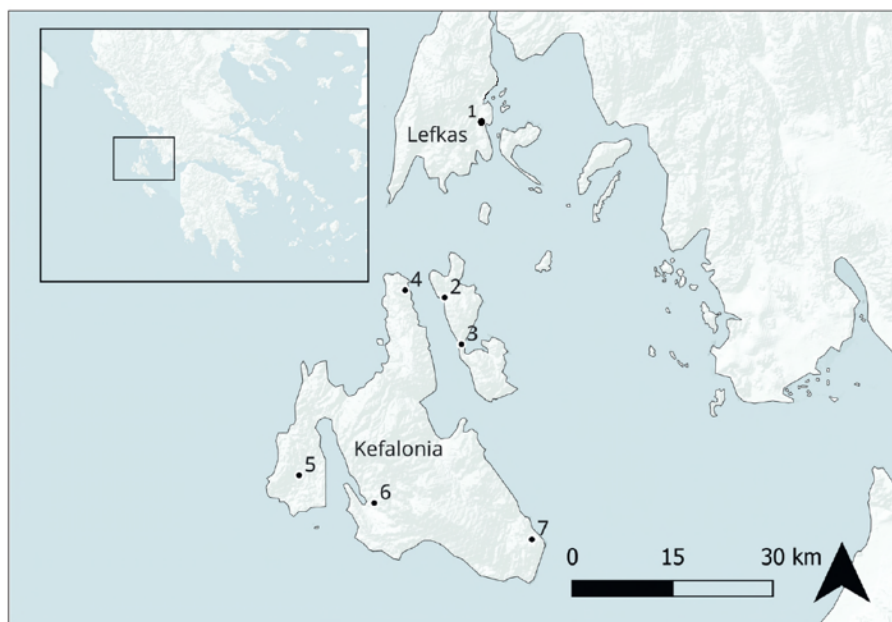

Figure 2: Map of the Ionian Islands showing roughly the locations of the Palace of Odysseus according to the authors mentioned. Modified from Van Wijngaarden (2012, 138, fig. 2).

The use of classical texts, especially those of Homer, as sources of inspiration and information is controversial in modern Mediterranean archaeology.³⁵ From this viewpoint, therefore, the impossibility of identifying Odysseus' palace is not an archaeological but a historical-literary problem. Thus, in a recent review of Late Bronze Age and Early Iron Age archaeology in the area, C. Souyoudzoglou-Haywood states unequivocally that it is unlikely that archaeology will provide new data in the future that can help solve this problem.³⁶ However, in a broader

³⁴ Wilkens 1990; Vinci 1995; Koutlis 2018.

³⁵ Hall 2014, 3; Sherratt and Bennet 2017, viii.

³⁶ Souyoudzoglou-Haywood 2018, 154.

conception of archaeology within ancient studies, the connection between text and material culture does play a role.³⁷

Still today, articles and books appear suggesting the location of Homeric Ithaca.³⁸ Archaeology plays an important role in these works, alongside philology, topography and geology. This article focuses on some proposals in the last 20 years (cf. Figure 2):

- R. Bittlestone's 2005 work depicting the Paliki peninsula on Kefalonia;³⁹
- the excavations of L. Kontorli-Papadopoulou and Th. Papadopoulos from 1995 near Aghios Athanasios in northern Ithaki;⁴⁰
- the suggestion in 2011 by A. Vasilakis that there could be a palace at Tzannata on Kefalonia;⁴¹
- the book by J. Brown, who championed a location in central Ithaki in 2020;⁴²
- the recent proposal for the location of the island of Asteris by engineer S. Stiros.⁴³

The point here is not which of these proposals is the most likely. Instead, I want to study their epistemological basis: what are the underlying theoretical and methodological frameworks, what relationship is there with professional, institutional archaeology, what role does the non-scientific public play?

Theory and methodology

According to Fagan, one of the main characteristics of pseudoarchaeology is adherence to outdated theoretical models.⁴⁴ In a sense, this is the case for

³⁷ Hall 2014, 3–5.

³⁸ Cf. Stiros 2023, 53.

³⁹ Bittlestone 2005.

⁴⁰ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015.

⁴¹ Vasilakis 2011a; https://www.youtube.com/watch?v=9gfUOv_U2QI

⁴² Brown 2020.

⁴³ Stiros 2023.

⁴⁴ Fagan 2006a, 30–31. See also Card 2016, 21.

all five works studied here, as they establish a link between the *Odyssey* and material remains.⁴⁵ Bittlestone and Brown take the descriptions in the *Odyssey* literally and believe that Homer must have been well acquainted with the area he was describing.⁴⁶ Stiros tries to use remote sensing to see if there is an island that fits the Homeric description of Asteris.⁴⁷ Kontorli-Papadopoulou concludes from her research that Homer was correct.⁴⁸ Most cautious is Vasilakis who takes archaeology as his starting point and talks about a monumental building of a Late Bronze Age ruler.⁴⁹ He keeps archaeology separate from any Homeric interpretations, which he then does go on to consider.⁵⁰ In doing so, he implies an Odyssean connection without making it explicit.

The five studies vary enormously in the methodology used. Brown fits into the tradition of early modern European travellers, whom he also quotes frequently. He experiences the landscape by visiting it by sailing and walking.⁵¹ Personal experience also plays a role in Bittlestone's work, but he combines it with modern geological research into the possibility that Paliki was once separated from the rest of Kefalonia by a canal.⁵² Stiros' work is also based on geological research, combined with Remote Sensing, although that mostly consists of looking for a star-shaped island on Google Earth.⁵³ Kontorli-Papadopoulou and Vasilakis' proposals are based on controlled excavations.

Thus, although in all studies the text of the *Odyssey* plays a role, they differ in the extent to which it is taken literally. Moreover, with the exception of Brown, all researchers incorporate modern methodologies. In

⁴⁵ Trigger, 2009, 500–502; Hall 2014, 2–3.

⁴⁶ Bittlestone 2005, 37–38 and Appendix I (by James Diggle); Brown 2020, 403–404.

⁴⁷ Stiros 2023, 53.

⁴⁸ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015, 475.

⁴⁹ Vasilakis 2011a.

⁵⁰ See https://www.youtube.com/watch?v=9gfUOv_U2QI at 7:00–7:30.

⁵¹ Brown 2020, 6.

⁵² Ongoing research updates by Bittlestone's followers are provided here:

<https://www.odysseus-unbound.org/research-results/>

⁵³ Stiros 2023, 56–59.

this sense, they make an epistemological contribution to the field of research.

Ties with professional archaeology

Much of the literature on pseudoarchaeology finds that such activities take place in rather closed communities, which hardly exchange information with each other and with the equally closed professional community.⁵⁴ Kontorli-Papadopoulou and Vasilakis are insiders in institutional archaeology: they are both PhD scientists, attached to the University of Ioannina and the Greek Archaeological Service, respectively. However, Vasilakis' research was partly based on the work of residents in the Poros area of Kefalonia, who published a book on Odysseus' palace back in 2000.⁵⁵ Bittlestone and Brown are amateurs in the field of archaeology. One difference between the two, however, is that Bittlestone incorporates an academic approach into the research through the collaboration of a classicist (James Dibble) and a geologist (John Underhill), who wrote important appendices.⁵⁶ Moreover, the acknowledgements in Bittlestone's book reveal the collaboration of several renowned archaeologists and classics scholars.⁵⁷ Stiros is a university scientist, but works as an engineer in a structural engineering department.⁵⁸ His article shows no cooperation from archaeologists or antiquities scholars. So the extent of mutual exchange between archaeological communities varies, but is present at least in Vasilakis' case and in Bittlestone's work.

A renowned archaeologist, Vasilakis was also the head of the regional archaeological service at the time of the excavations at Tzannata. His involvement thus gave scientific and administrative authority to the ideas of Putman-Cramer and Metaxas.⁵⁹ It is notable, however, that Vasilakis received no financial and managerial support from the ministry and was

⁵⁴ Laužikas et al. 2018, 355–356.

⁵⁵ Putman-Cramer and Metaxas 2000.

⁵⁶ Bittlestone 2005, appendices 1 and 2 respectively.

⁵⁷ Bittlestone 2005, ix-xiii.

⁵⁸ Stiros 2023, 51 n. 1.

⁵⁹ Vasilakis 2011b.

only able to continue the research for a few years.⁶⁰ Kontorli-Papadopoulou's research was part of a programme of the University of Ioannina.⁶¹ Despite this scientific authority, her hypothesis about Odysseus' palace was adopted neither by the scientific community nor by the Ministry of Culture.⁶² Local media and amateur historians, however, were convinced.⁶³ Thus the institutional authority of Kontorli-Papadopoulou and of Vasilakis had no effect within professional archaeology, but did have an effect outside it. A reverse process can be seen with Bittlestone's work, which received wide coverage in the Greek and international media.⁶⁴ Bittlestone and his team focused mainly on the geological survey of the channel, involving scientists and a reputable company, which lent authority to the research. This research led to serious scientific debate in geology.⁶⁵ Stiros' work tries to convince by suggesting new research techniques.⁶⁶ Brown is the only one who does not lean on any scientific authority: he states in several places that it is his personal view.⁶⁷

It is notable that the two hypotheses by insiders in the academic community are the least well-publicised. Kontorli-Papadopoulou has written some reports for the university, while congressional contributions also make indirect reference to the excavations.⁶⁸ Vasilakis' thoughts on the finds at Tzannata have so far only come out through internet sources and media interviews.⁶⁹ Stiros published his research in a scientific geological journal.⁷⁰ To add to this we have the fine English-language books by

⁶⁰ https://www.youtube.com/watch?v=_FMpibr9uys at 0:50–1:26.

⁶¹ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015.

⁶² Souyoudzoglou-Haywood 2018, 147. See also

https://www.vlioras.gr/Philologia/History/Ancient/04.Geometrica/2010_08_25_Ethnos_PalatiOdyssea.htm

⁶³ Cf. Paizis-Danias 2007.

⁶⁴ On 2 and 7 September 2008, there were broadcasts on *Odysseus Unbound* on Channel 4 and CNN respectively. See also the website www.odysseus-unbound.org

⁶⁵ Cf. Gaki-Papanastassiou et al. 2011.

⁶⁶ Stiros 2023, 53, 60.

⁶⁷ Brown 2020, 4, 405.

⁶⁸ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015; Papadopoulos 2017, 425–426.

⁶⁹ Vasilakis 2011a; 2011b.

⁷⁰ *Mediterranean Geoscience Reviews* 5 (2023).

Bittlestone (2005) and Brown (2020). Bittlestone's book, which was accompanied by an informative website, was even published by Cambridge University Press, and thus reached the heart of academic scholarship.

It appears that in terms of the search for Homeric Ithaca, no clear division can be made between professional and non-professional archaeology. Despite the fact that only professional archaeologists can actually conduct excavations, this did not play a role in the production of knowledge and the extent to which it was accepted. Indeed, because of the incorporation of external scientific expertise, the attraction of media attention and the manner of publication, it was the outsider Bittlestone's work which seems to have had the most impact.

Figure 3. Model at Stavros on Ithaki showing a reconstruction of the palace of Odysseus as excavated by L. Kontorli-Papadopoulou and Th. Papadopoulos at Aghios Athanasios. Created by M. Mazzali. Photograph by the author.

Relations with the non-scientific public

In the scientific community and the official bodies of the Greek archaeological service, the identification of the Palace of Odysseus plays little, if any, role.⁷¹ In contrast, the quest does resonate with a wide audience. For one thing, the subject is of great interest to the inhabitants of the Ionian islands. After the media coverage of Bittlestone's hypothesis that the palace had been located on Kefalonia, gatherings were organised on modern Ithaki and in Athens and several books were published proving that only present-day Ithaki can be the Homeric Ithaca.⁷² Despite the fact that the Ionian islands have experienced many waves of immigration since ancient times,⁷³ the inhabitants of the islands identify strongly with Odysseus.⁷⁴ Consequently, local and regional media pay relatively high attention to the subject. In doing so, there is a lack of understanding for the low level of attention and undisguised scepticism by academics and official bodies.⁷⁵ Since 2013, in the village of Stavros on Ithaki, not far from where Kontorli-Papadopoulou and Papadopoulos conducted their excavations, there has been a model with a reconstruction of what the palace might have looked like there (Figure 3). With this, residents of the village counterbalance the lack of information by official bodies.

Besides locals, there is also international interest in the subject. Bittlestone's and Brown's books fit into a long tradition of international researchers into the palace.⁷⁶ Stiros' work is also based on a sailing trip in the area. Such research often receives ample media attention in its country of origin.⁷⁷ This seems to stem from a combination of intellectual curiosity

⁷¹ Souyoudzoglou-Haywood 2018, 152–154.

⁷² Among others, see Tzakos 2005; Paizis-Danias 2007.

⁷³ Soustal 1981, 80–119.

⁷⁴ Loukatos 1986.

⁷⁵ See, e.g., https://www.youtube.com/watch?v=Sv_FYAmZ3ocandt=2682s especially at 43:47–44:10.

⁷⁶ E.g. Goekoop 1990; Brcković 2001.

⁷⁷ The Dutch broadcaster AVRO broadcast a documentary about Cees Goekoop's work on television in 1996. It can be seen at <https://www.youtube.com/watch?v=21a4ft5MmQoandt=981s>

and a desire to make adventurous discoveries of one's own.⁷⁸ But it also concerns a western, universal appropriation of the Homeric heritage, which exists alongside the aforementioned local identification with it. Clearly, the search for Odysseus' palace is of interest to a wide audience. The lack of academic and institutional interest in it leads to that audience feeling excluded from the production of knowledge about the past.⁷⁹

Discussion

The search for Homeric Ithaca is interesting because, in contrast to more exotic forms of pseudoarchaeology, it concerns the origins of our discipline and its public perception. It shows that Mediterranean Archaeology is broader than the activities of official institutions. However, in line with dominant scientific trends, the search is considered irrelevant by many archaeologists. Even the professional authority of archaeologists such as Kontorli-Papadopoulou and Vasilakis proved insufficient to generate institutional interest. The reception of Bittlestone's work shows that non-professional archaeologists can challenge the epistemological authority of official institutions.⁸⁰ This makes it impossible to define a clear separation between 'real' and 'pseudo' archaeology.

A popular topic like the location of Odysseus' palace adds to the public image of antiquity and archaeology. Moreover, it gives space to alternative views of history. The coexistence of different opinions on the subject alongside those of the official archaeological bodies now hardly leads to an exchange of information between different groups. Professional bodies emphasise the limits of the field, for example by deliberately not covering the subject: the official website of the archaeological service of Kefalonia and Ithaki, for example, does not mention Odysseus' palace.⁸¹ On the other hand, non-professional actors also often limit their work, for example, by stating that it is a personal adventure.⁸² Cross-border

⁷⁸ Cf. Card 2019, 21.

⁷⁹ Cf. Alonso-Gonzales 2019, 164.

⁸⁰ Cf. Alonso-Gonzales 2019, 182.

⁸¹ See: <https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=1670>

⁸² Cf. Brown 2020, 405.

collaborations are rare, but the work of Bittlestone and that of Vasilakis shows that they can be very fruitful.

The lack of debate and interest in something that is considered important locally and internationally damages confidence in official archaeology. Many archaeologists do not consider pseudoarchaeology a relevant topic and only point to inaccurate facts. In this article, it became clear that this attitude leads to a dull co-existence of views of the past. According to Bruno Latour and others, less emphasis on facts and more understanding of the construction of knowledge could create a renewed confidence in science.⁸³ Considering this, it is my plea here not to ignore or even ridicule serious, informed research such as that into Homeric Ithaca. Instead, professional archaeologists should explain better why they do not consider a text such as the *Odyssey* a suitable source to provide meaning to material remains. The wide public interest for a topic such as the palace of Odysseus can be used to clarify the frameworks of our knowledge on the past. The research of those involved in this topic would then contribute to shared knowledge networks and, possibly, a renewed trust in archaeological knowledge.

*

Η ψευδοαρχαιολογία στην εποχή της μετα-αλήθειας Η αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης*

Εισαγωγή

Από το δεύτερο μισό του δέκατου ένατου αιώνα, η αρχαιολογία γνώρισε την επαγγελματικοποίηση και τη θεσμοθέτηση.¹ Σήμερα, τα επαγγελματικά πρότυπα της (μεσογειακής) αρχαιολογίας καθορίζονται στα πανεπιστήμια, τα εργαστήρια, τα μουσεία και τα ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο, η αρχαιολογία συνέχισε πάντα να ασκείται και εκτός αυτών των ιδρυμάτων. Εκτός από ένα ζωντανό πεδίο ερασιτεχνών, υπάρχει μια συνεχής

⁸³ Latour 2004, 52; 2013, 46.

* Ευχαριστίες οφείλονται στον Γεράσιμο Λιβιτσάνη για τον έλεγχο της ελληνικής μετάφρασης.

¹ Dyson 2009. Trigger 2009, 63–66.

ψευδοεπιστημονική πρακτική έρευνας στη μεσογειακή αρχαιολογία, η οποία συχνά έρχεται σε αντίθεση με την επαγγελματική πρακτική.

Σε αυτό το άρθρο, διερευνώ τη σχέση μεταξύ της επαγγελματικής αρχαιολογίας και των μορφών άξιων προσοχής έρευνας που μπορούν να ερμηνευθούν ως ψευδοαρχαιολογία. Πού βρίσκονται τα όρια με την καθιερωμένη, ακαδημαϊκή αρχαιολογία; Και κυρίως, πώς το αντιμετωπίζουμε ως ακαδημαϊκοί σε μια εποχή όπου η επιστημονική γνώση αμφισβητείται ανοιχτά; Η μελέτη περίπτωσης μέσω της οποίας θα εξεταστούν αυτά τα ερωτήματα αγγίζει τις απαρχές της κλασικής αρχαιολογίας: η αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης.²

Ψευδοαρχαιολογία

Η ψευδοαρχαιολογία αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου πεδίου ψευδοεπιστήμης, το οποίο χαρακτηρίζεται από δραστηριότητες και ερμηνείες που είναι ασυμβίβαστες με την επιστημονική μέθοδο.³ Η αρχαιολογία δεν στερείται θεμάτων που προσφέρονται για ψευδοεπιστημονικές προσεγγίσεις. Γνωστά παραδείγματα είναι η Ατλαντίδα, το Νησί του Πάσχα και η ηλικία των πυραμίδων της Γκίζας.⁴ Τέτοια θέματα βρίσκουν ευρύ ακροατήριο μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και του διαδικτύου.⁵ Η ψευδοαρχαιολογία συμβάλλει έτσι στη δημόσια εικόνα της αρχαιολογίας.

Σε ένα άρθρο του το 2006, ο Garrett Fagan κάνει μια προσπάθεια να δώσει κάποια γενικά χαρακτηριστικά της ψευδοαρχαιολογίας, όπως: προσκόλληση σε ξεπερασμένα θεωρητικά μοντέλα, περιφρόνηση της ακαδημαϊκής γνώσης, εμμονή με μεγάλα αφηγήματα, λογικές πλάνες κ.λ.π.⁶ Το έργο του Fagan έχει επικριθεί επειδή πολλά από τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν επίσης να αναγνωριστούν στο έργο των αρχαιολόγων εντός του επιστημονικού τομέα.⁷

² Για την εμφάνιση του αρχαιολογικού ενδιαφέροντος για την Ιθάκη, βλέπε Steinhart και Wirbelauer 2002· επίσης Livitsanis 2013, 96–97.

³ Gardner 1957, 11.

⁴ Βλ. Feder 1999 για πολλά άλλα παραδείγματα.

⁵ Schiele και Schiele 2022.

⁶ Fagan 2006a, 30–42.

⁷ Derricourt 2012, 525· Holtorf 2005, 545.

Η προσέγγιση του Fagan μπορεί να εκληφθεί ως παραδοσιακή, η οποία θεωρεί ότι μόνο ο επιστημονικός λόγος των επαγγελματιών αρχαιολόγων οδηγεί σε μια έγκυρη κατανόηση του υλικού παρελθόντος.⁸ Μια διαφορετική στάση έχει επίσης αναδυθεί υπό την επίδραση της μεταμοντέρνας σκέψης στην αρχαιολογία. Οι μετα-διαδικαστικοί αρχαιολόγοι επισημαίνουν τις δομές εξουσίας στον τομέα και δείχνουν ότι η παραγωγή γνώσης υπόκειται σε πολιτικές, ιδεολογικές και ακαδημαϊκές τάσεις.⁹ Έχει επίσης δοθεί έμφαση στην πολυφωνία.¹⁰ Αυτό έδωσε μια νέα θετική εκτίμηση στην ψευδοαρχαιολογία, η οποία στη συνέχεια αναφέρεται συνήθως ως «εναλλακτικές αρχαιολογίες».¹¹ Η αξία αυτών των εναλλακτικών ερμηνειών είναι ότι παρέχουν ευκαιρίες για κριτική στην καθιερωμένη επιστήμη, ενώ παράλληλα δίνουν χώρο σε οράματα του παρελθόντος από περιθωριοποιημένες ομάδες.¹² Οι ιστορίες των αυτόχθονων πληθυσμών που παίζουν όλο και περισσότερο ρόλο στην αρχαιολογική έρευνα αποτελούν ένα παράδειγμα σε αυτή την περίπτωση.¹³ Φαίνεται ότι, επί του παρόντος, υπάρχει ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ της «ακαδημαϊκής» και της «εναλλακτικής» αρχαιολογίας. Και οι δύο αποτελούν κοινότητες απομονωμένες οι οποίες δεν συνδιαλέγονται μεταξύ τους.¹⁴ Αυτό οδηγεί στη συνύπαρξη εναλλακτικών ή και αντικρουόμενων εκδοχών για το παρελθόν.¹⁵

Η αρχαιολογία και η εποχή της μετα-αλήθειας

Το σημερινό κλίμα της γνώσης αναφέρεται μερικές φορές ως *Μετα-Αλήθεια*.¹⁶ Ο όρος αυτός αναφέρεται στο γεγονός ότι η εμπιστοσύνη στην επιστημονική γνώση δεν θεωρείται πλέον δεδομένη και μάλιστα αρνείται ανοιχτά (βλ. Εικόνα 1).¹⁷ Ο δημόσιος διάλογος ευνοεί όλο και περισσότερο την «αλήθεια» έναντι

⁸ Kristiansen 2008, 488.

⁹ Trigger, 1984, 356. Holtorf 2005, 546.

¹⁰ Fawcett, Habu και Matsunaga 2008, 4–8.

¹¹ Simandiraki-Grimshaw and Stefanou 2012, 9.

¹² Derricourt 2012, 527–528.

¹³ Πρβλ. Atalay 2008, 38–42.

¹⁴ Simandiraki-Grimshaw and Stefanou 2012, 10.

¹⁵ Derricourt 2012, 527.

¹⁶ Πρβλ. McIntyre 2019 για μια ολοκληρωμένη ιστορία του όρου και του φαινομένου.

¹⁷ Ylä-Antila 2018, 373. Για τις εικόνες βλ. το αγγλικό κείμενο παραπάνω.

των «γεγονότων».¹⁸ Και σε αυτό που αναγνωρίζεται ως «αλήθεια», τα συναισθήματα, οι συγκινήσεις και, πάνω απ' όλα, η εμπιστοσύνη παίζουν σημαντικό ρόλο.¹⁹ Η ασάφεια γύρω από την πραγματικότητα είναι επίσης ορατή στον ακαδημαϊκό κόσμο. Ειδικά στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, δεν φαίνεται πλέον να υπάρχει μια καθολική βάση για τη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο παρελθόν και στο παρόν.²⁰

Ο Γάλλος φιλόσοφος και κοινωνιολόγος Bruno Latour (1947–2022) έχει συνδέσει την πολυφωνία της μεταμοντέρνας επιστήμης με τη σύγχυση σχετικά με την πραγματολογία.²¹ Κατά την άποψή του, η έμφαση που δόθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, στην κοινωνική και ιδεολογική κατασκευή της γνώσης, μεταξύ άλλων και από τον ίδιο τον Latour, συνέβαλε ακούσια στην αποδυνάμωση της επιστήμης.²² Ο Latour και άλλοι υποστηρίζουν μια νέα μορφή επιστημονικής κριτικής, η οποία θα πρέπει να στοχεύει στη δημιουργία μιας ανανεωμένης εμπιστοσύνης στη γνώση.²³ Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει λιγότερη έμφαση στα γεγονότα και περισσότερη κατανόηση της πολυπλοκότητας της γνώσης και των δικτύων μέσα στα οποία παράγεται.²⁴

Η αρχαιολογία επηρεάζεται επίσης από το φαινόμενο της μετα-αλήθειας. Η ψευδοαρχαιολογία αυξάνεται πάρα πολύ σε ποσότητα και ποιότητα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα τελευταία χρόνια και μπορεί πλέον να θεωρηθεί ως mainstream infotainment.²⁵ Έτσι, πολλοί άνθρωποι αντλούν τις γνώσεις τους για το παρελθόν από πηγές που απορρίπτουν την επαγγελματική, θεσμική αρχαιολογική γνώση.²⁶ Ένα ακραίο παράδειγμα είναι το *Ancient Apocalypse* του Graham Hancock, το οποίο είναι διαθέσιμο στο Netflix από τον Δεκέμβριο του 2022.²⁷ Δηλώνει ανοιχτά ότι η «επίσημη» αρχαιολογία

¹⁸ Ambasciano 2019, xvi.

¹⁹ Ylä-Antila 2018, 358–359.

²⁰ Ambasciano 2019, 142–144.

²¹ Latour 2013, 6. Βλ. επίσης Sokal 2006.

²² Οι κατηγορίες του Latour κατά των μεταμοντέρνων μελετητών έχουν επίσης επικριθεί. Βλ., για παράδειγμα, Flatscher and Seits 2019.

²³ Latour 2004, 52· του ίδιου 2013, 46.

²⁴ Flatscher και Seits 2019.

²⁵ Schiele και Schiele 2022, 25–27.

²⁶ Alonso Gonzales 2019, 155.

²⁷ Hoopes, Dibble και Feagan 2023, 23.

σκόπιμα χειραγωγεί και αποκρύπτει τη γνώση. Γενικά, οι αρχαιολόγοι απαντούν σε κατηγορίες όπως αυτή του Hancock καταρρίπτοντας τα εναλλακτικά γεγονότα και επιστημαίνοντας τη μη επιστημονική φύση του επιχειρήματος.²⁸ Ταυτόχρονα, εντός της επαγγελματικής κοινότητας, η ψευδοαρχαιολογία θεωρείται γενικά περιθωριακή και άσχετη με το δικό της επιστημονικό έργο.²⁹ Ακόμη και στην αρχαιολογία, λοιπόν, υπάρχει δημόσια αμφιβολία για τα γεγονότα και την επίσημη γνώση για το παρελθόν. Ακολουθώντας τον Bruno Latour, αναρωτήθηκα αν η συνύπαρξη διαφορετικών εκδοχών για το παρελθόν συμβάλλει στην αποδυνάμωση της επιστημονικής γνώσης για το παρελθόν. Αν ναι, θα πρέπει να ξεκινήσει μια συζήτηση για μια νέα επιστημολογική βάση και στην αρχαιολογία.³⁰

Η αναζήτηση της Ιθάκης

Σε αντίθεση με την Τροία, τις Μυκήνες και άλλα μέρη που αναφέρονται στην Ιλιάδα, η ομηρική Ιθάκη δεν έχει ταυτοποιηθεί με σαφήνεια. Ο εντοπισμός της είναι προβληματικός επειδή η γεωγραφία της, όπως περιγράφεται στα Έπη, δεν φαίνεται να ταιριάζει με εκείνη των Ιονίων νήσων.³¹ Η Οδύσσεια δίνει πολλές γεωγραφικές ενδείξεις για την Ιθάκη,³² αλλά είναι αδύνατο να συνδεθούν όλες με τη σημερινή τοπογραφία. Από τα τέλη του δέκατου έκτου αιώνα και μετά, ταξιδιώτες, κλασικιστές και αρχαιολόγοι αναζητούν ενεργά το παλάτι του Οδυσσέα.³³ Εκτός από τη σημερινή Ιθάκη, διάφορες άλλες τοποθεσίες στα Ιόνια νησιά έχουν προταθεί ως τοποθεσία του παλατιού (Εικόνα 2). Ωστόσο, έχουν προταθεί και τοποθεσίες που βρίσκονται πιο μακριά, όπως στην Ισπανία, τη Δανία ή κοντά στις Αζόρες.³⁴

²⁸ Hoopes, Dibble και Feagan 2023, 31–32.

²⁹ Schiele και Schiele 2022, 19.

³⁰ Alonso-González 2019, 152, 180–182.

³¹ Van Wijngaarden 2012, 138.

³² Bittlestone 2005, 23–33.

³³ Steinhart και Wirbelauer 2002· Souyoudzoglou-Haywood 2018, 146–147. Οι γραπτές πηγές για τη μεσαιωνική και την πρώιμη νεότερη Ιθάκη μέχρι το 1600 έχουν συγκεντρωθεί στο Nikias 2023· Prevezianos 2023. Αρκετές από αυτές είναι έργα περιηγητών με κυρίαρχο ενδιαφέρον για την ομηρική κληρονομιά του νησιού.

³⁴ Wilkens 1990· Vinci 1995· Koutlis 2018.

Η χρήση των κλασικών κειμένων, ιδίως εκείνων του Ομήρου, ως πηγών έμπνευσης και πληροφοριών είναι αμφιλεγόμενη στη σύγχρονη μεσογειακή αρχαιολογία.³⁵ Από αυτή την άποψη, επομένως, η αδυναμία εντοπισμού του ανακτόρου του Οδυσσέα δεν αποτελεί αρχαιολογικό αλλά ιστορικό-λογοτεχνικό πρόβλημα. Έτσι, σε μια πρόσφατη ανασκόπηση της αρχαιολογίας της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου στην περιοχή, η C. Souyoudzoglou-Haywood δηλώνει απερίφραστα ότι είναι απίθανο η αρχαιολογία να παράσχει στο μέλλον νέα δεδομένα που να μπορούν να βοηθήσουν στην επίλυση του προβλήματος.³⁶ Ωστόσο, σε μια ευρύτερη αντίληψη της αρχαιολογίας στο πλαίσιο των σπουδών της αρχαιότητας, η σύνδεση μεταξύ κειμένου και υλικού πολιτισμού παίζει πράγματι ρόλο.³⁷

Ακόμα και σήμερα εμφανίζονται άρθρα και βιβλία που υποδηλώνουν την τοποθεσία της ομηρικής Ιθάκης.³⁸ Η αρχαιολογία παίζει σημαντικό ρόλο σε αυτά τα έργα, μαζί με τη φιλολογία, την τοπογραφία και τη γεωλογία. Το παρόν άρθρο επικεντρώνεται σε ορισμένες προτάσεις των τελευταίων 20 ετών (βλ. Εικόνα 2):

- Το έργο του R. Bittlestone του 2005 που την εντοπίζει στη χερσόνησο της Παλικής στην Κεφαλονιά.³⁹
- τις ανασκαφές των Λ. Κοντορλή-Παπαδοπούλου και Θ. Παπαδόπουλου από το 1995 στον Άγιο Αθανάσιο στη βόρεια Ιθάκη.⁴⁰
- η πρόταση του Α. Βασιλάκη το 2011 ότι θα μπορούσε να υπάρχει ένα ανάκτορο στα Τζαννάτα της Κεφαλονιάς.⁴¹
- το βιβλίο του J. Brown, ο οποίος υπερασπίστηκε μια τοποθεσία στην κεντρική Ιθάκη το 2020.⁴²

³⁵ Hall 2014, 3- Sherratt και Bennet 2017, viii.

³⁶ Souyoudzoglou-Haywood 2018, 154.

³⁷ Hall 2014, 3-5.

³⁸ Πρβλ. Stiros 2023, 53.

³⁹ Bittlestone 2005.

⁴⁰ Kontorli-Papadopoulou 2014-2015.

⁴¹ Vasilakis 2011a, https://www.youtube.com/watch?v=9gfUOv_U2QI

⁴² Brown 2020.

- την πρόσφατη πρόταση του μηχανικού Σ. Στείρου για τη θέση του Ομηρικού νησιού Αστερίς.⁴³

Το θέμα εδώ δεν είναι ποια από αυτές τις προτάσεις είναι η πιο πιθανή. Αντίθετα, θέλω να μελετήσω την επιστημολογική τους βάση: ποια είναι τα υποκείμενα θεωρητικά και μεθοδολογικά πλαίσια, ποια σχέση υπάρχει με την επαγγελματική, θεσμική αρχαιολογία, ποιος ο ρόλος του μη επιστημονικού κοινού;

Θεωρία και μεθοδολογία

Σύμφωνα με τον Fagan, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ψευδοαρχαιολογίας είναι η προσκόλληση σε ξεπερασμένα θεωρητικά μοντέλα.⁴⁴ Κατά μία έννοια, αυτό ισχύει και για τα πέντε έργα που μελετώνται εδώ, καθώς βασίζονται σε μια σχέση μεταξύ της Οδύσσειας και των υλικών καταλοίπων.⁴⁵ Οι Bittlestone και Brown παίρνουν τις περιγραφές της Οδύσσειας στην κυριολεξία και πιστεύουν ότι ο Όμηρος πρέπει να γνώριζε καλά την περιοχή που περιέγραφε.⁴⁶ Ο Στείρος προσπαθεί να χρησιμοποιήσει την τηλεπισκόπηση για να δει αν υπάρχει νησί που να ταιριάζει στην ομηρική περιγραφή της Αστερίδας.⁴⁷ Η Κοντορλή-Παπαδοπούλου καταλήγει από την έρευνά της στο συμπέρασμα ότι ο Όμηρος είχε δίκιο.⁴⁸ Πιο επιφυλακτικός είναι ο Βασιλάκης που έχει ως αφετηρία την αρχαιολογία και μιλάει για ένα μνημειακό κτίσμα ενός ηγεμόνα της Ύστερης Εποχής του Χαλκού.⁴⁹ Διαχωρίζει την αρχαιολογία από τις όποιες ομηρικές ερμηνείες, τις οποίες όμως στη συνέχεια εξετάζει.⁵⁰ Με τον τρόπο αυτό, υπονοεί μια σύνδεση με τον Οδυσσέα χωρίς να την αναφέρει ρητά.

Οι πέντε μελέτες διαφέρουν σημαντικά ως προς τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε. Ο Brown εντάσσεται στην παράδοση των πρώιμων

⁴³ Stiros 2023.

⁴⁴ Fagan 2006a, 30–31. Βλ. επίσης Card 2016, 21.

⁴⁵ Trigger, 2009, 500–502· Hall 2014, 2–3.

⁴⁶ Bittlestone 2005, 37–38 και Παράρτημα I (από τον James Diggle): Brown 2020, 403–404,

⁴⁷ Stiros 2023, 53.

⁴⁸ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015, 475.

⁴⁹ Vasilakis 2011a.

⁵⁰ Δείτε [το https://www.youtube.com/watch?v=9gfUOv_U2QI](https://www.youtube.com/watch?v=9gfUOv_U2QI) στις 7:00–7:30.

σύγχρονων Ευρωπαϊών περιηγητών, τους οποίους και παραθέτει συχνά. Βιώνει το τοπίο επισκεπτόμενος το από τη θάλασσα και τη στεριά.⁵¹ Η προσωπική εμπειρία παίζει επίσης ρόλο στο έργο του Bittlestone, αλλά τη συνδυάζει με σύγχρονες γεωλογικές έρευνες σχετικά με την πιθανότητα η Παλική να ήταν κάποτε διαχωρισμένη από την υπόλοιπη Κεφαλονιά με έναν πορθμό.⁵² Το έργο του Στείρου βασίζεται επίσης σε γεωλογική έρευνα, σε συνδυασμό με την τηλεπισκόπηση, αν και αυτή συνίσταται κυρίως στην αναζήτηση ενός νησιού σε σχήμα αστεριού στο Google Earth.⁵³ Οι προτάσεις των Κοντορλή-Παπαδοπούλου και Βασιλάκη βασίζονται σε ελεγχόμενες ανασκαφές.

Έτσι, παρόλο που σε όλες τις μελέτες το κείμενο της Οδύσσειας παίζει ρόλο, διαφέρουν ως προς το βαθμό στον οποίο το κείμενο λαμβάνεται κυριολεκτικά. Επιπλέον, με εξαίρεση τον Brown, όλοι οι ερευνητές ενσωματώνουν σύγχρονες μεθοδολογίες. Υπό αυτή την έννοια, συμβάλλουν επιστημολογικά στο πεδίο της έρευνας.

Δεσμοί με την επαγγελματική αρχαιολογία

Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας για την ψευδοαρχαιολογία διαπιστώνει ότι τέτοιες δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα σε μάλλον κλειστές κοινότητες, οι οποίες δύσκολα ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους και με την εξίσου κλειστή επαγγελματική κοινότητα.⁵⁴ Η Κοντορλή-Παπαδοπούλου και ο Βασιλάκης είναι γνώστες της θεσμικής αρχαιολογίας: είναι και οι δύο διδακτορικοί επιστήμονες, ενταγμένοι στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και στην Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία, αντίστοιχα. Ωστόσο, η έρευνα του Βασιλάκη βασίστηκε εν μέρει στο έργο κατοίκων της περιοχής του Πόρου στην Κεφαλονιά, οι οποίοι δημοσίευσαν ένα βιβλίο για το παλάτι του Οδυσσέα το 2000.⁵⁵ Οι Bittlestone και Brown είναι ερασιτέχνες στον τομέα της αρχαιολογίας. Μια διαφορά μεταξύ των δύο, ωστόσο, είναι ότι ο Bittlestone ενσωματώνει μια ακαδημαϊκή προσέγγιση στην έρευνα μέσω της συνεργασίας

⁵¹ Brown 2020, 6.

⁵² Οι συνεχείς ερευνητικές ενημερώσεις από τους οπαδούς του Bittlestone παρέχονται εδώ: <https://www.odysseus-unbound.org/research-results/>.

⁵³ Stiros 2023, 56–59.

⁵⁴ Laužikas et al. 2018, 355–356.

⁵⁵ Putman-Cramer και Metaxas 2000.

ενός κλασικιστή (James Dibble) και ενός γεωλόγου (John Underhill), οι οποίοι συνέγραψαν σημαντικά παραρτήματα.⁵⁶ Επιπλέον, οι ευχαριστίες στο βιβλίο του Bittlestone φανερώουν τη συνεργασία πολλών διάσημων αρχαιολόγων και κλασικών επιστημόνων.⁵⁷ Ο Στείρος είναι πανεπιστημιακός επιστήμονας, αλλά εργάζεται ως μηχανικός σε τμήμα δομικών κατασκευών.⁵⁸ Το άρθρο του δεν δείχνει καμία συνεργασία με αρχαιολόγους ή αρχαιογνώστες. Έτσι, ο βαθμός της αμοιβαίας ανταλλαγής μεταξύ των αρχαιολογικών κοινοτήτων ποικίλλει, αλλά είναι παρών τουλάχιστον στην περίπτωση του Βασιλάκη και στο έργο του Bittlestone.

Γνωστός αρχαιολόγος, ο Βασιλάκης ήταν επίσης επικεφαλής της περιφερειακής αρχαιολογικής υπηρεσίας την εποχή των ανασκαφών στα Τζαννάτα. Η συμμετοχή του έδωσε έτσι επιστημονικό και διοικητικό κύρος στις ιδέες των Putman-Cramer και Μεταξά.⁵⁹ Είναι αξιοσημείωτο, ωστόσο, ότι ο Βασιλάκης δεν έλαβε καμία οικονομική και διοικητική υποστήριξη από το υπουργείο και μπόρεσε να συνεχίσει την έρευνα μόνο για λίγα χρόνια.⁶⁰ Η έρευνα της Κοντορλή-Παπαδοπούλου ήταν μέρος ενός προγράμματος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.⁶¹ Παρά το επιστημονικό αυτό κύρος, η υπόθεσή της για το παλάτι του Οδυσσέα δεν υιοθετήθηκε ούτε από την επιστημονική κοινότητα ούτε από το υπουργείο Πολιτισμού.⁶² Τα τοπικά μέσα ενημέρωσης και οι ερασιτέχνες ιστορικοί, ωστόσο, πείστηκαν.⁶³ Έτσι, το θεσμικό κύρος της Κοντορλή-Παπαδοπούλου και του Βασιλάκη δεν είχε καμία επίδραση εντός της επαγγελματικής αρχαιολογίας, αλλά είχε επίδραση εκτός αυτής. Μια αντίστροφη διαδικασία μπορεί να παρατηρηθεί με το έργο του Bittlestone, το

⁵⁶ Bittlestone 2005, παραρτήματα 1 και 2 αντίστοιχα.

⁵⁷ Bittlestone 2005, ix-xiii.

⁵⁸ Stiros 2023, 51 n. 1.

⁵⁹ Vasilakis 2011b.

⁶⁰ https://www.youtube.com/watch?v=_FMpibr9uys στο 0:50–1:26.

⁶¹ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015,

⁶² Souyoudzoglou-Haywood 2018, 147. Βλ. επίσης

https://www.vlioras.gr/Philologia/History/Ancient/04.Geometrica/2010_08_25_Ethnos_PalatiOdyssea.htm

⁶³ Πρβλ. Paizis-Danias 2007.

οποίο έλαβε ευρεία κάλυψη στα ελληνικά και διεθνή μέσα ενημέρωσης.⁶⁴ Ο Bittlestone και η ομάδα του επικεντρώθηκαν κυρίως στη γεωλογική έρευνα του καναλιού, με τη συμμετοχή επιστημόνων και μιας έγκριτης εταιρείας, η οποία προσέδωσε κύρος στην έρευνα. Η έρευνα αυτή οδήγησε σε σοβαρή επιστημονική συζήτηση στη γεωλογία.⁶⁵ Το έργο του Στείρου προσπαθεί να πείσει προτείνοντας νέες τεχνικές έρευνας.⁶⁶ Ο Μπράουν είναι ο μόνος που δεν στηρίζεται σε καμία επιστημονική αυθεντία: δηλώνει σε πολλά σημεία ότι πρόκειται για την προσωπική του άποψη.⁶⁷

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι δύο υποθέσεις που διατυπώνονται από γνώστες της ακαδημαϊκής κοινότητας είναι οι λιγότερο προβεβλημένες. Η Κοντορλή-Παπαδοπούλου έχει γράψει κάποιες εκθέσεις για το πανεπιστήμιο, ενώ οι συνεισφορές των συνέδρων κάνουν επίσης έμμεση αναφορά στις ανασκαφές.⁶⁸ Οι σκέψεις του Βασιλάκη για τα ευρήματα στα Τζαννάτα έχουν βγει μέχρι στιγμής μόνο μέσα από πηγές στο διαδίκτυο και συνεντεύξεις στα μέσα ενημέρωσης.⁶⁹ Ο Στείρος δημοσίευσε την έρευνά του σε ένα επιστημονικό γεωλογικό περιοδικό.⁷⁰ Στον αντίποδα βρίσκονται τα ωραία αγγλόφωνα βιβλία των Bittlestone (2005) και Brown (2020). Το βιβλίο του Bittlestone, το οποίο συνοδεύεται από ενημερωτικό δικτυακό τόπο, εκδόθηκε μάλιστα από το Cambridge University Press και έφτασε έτσι στην καρδιά της ακαδημαϊκής επιστήμης.

Φαίνεται ότι όσον αφορά την αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης, δεν μπορεί να γίνει σαφής διαχωρισμός μεταξύ επαγγελματικής και μη επαγγελματικής αρχαιολογίας. Παρά το γεγονός ότι μόνο οι επαγγελματίες αρχαιολόγοι μπορούν στην πραγματικότητα να διεξάγουν ανασκαφές, αυτό δεν έπαιξε ρόλο στην παραγωγή της γνώσης και στον βαθμό αποδοχής της. Πράγματι, λόγω της ενσωμάτωσης εξωτερικής επιστημονικής

⁶⁴ Στις 2 και 7 Σεπτεμβρίου 2008, υπήρξαν εκπομπές για τον Οδυσσέα χωρίς δεσμεύσεις στο Channel 4 και στο CNN αντίστοιχα. Βλ. επίσης την ιστοσελίδα www.odysseus-unbound.org

⁶⁵ Πρβλ. Gaki-Papanastassiou et al. 2011.

⁶⁶ Stiros 2023, 53, 60.

⁶⁷ Brown 2020, 4, 405.

⁶⁸ Kontorli-Papadopoulou 2014–2015; Papadopoulos 2017, 425–426.

⁶⁹ Vasilakis 2011a; 2011b.

⁷⁰ *Mediterranean Geoscience Reviews* 5 (2023).

εμπειρογνωμοσύνης, της προσέλκυσης της προσοχής των μέσων ενημέρωσης και του τρόπου δημοσίευσης, το έργο του εξωθεσμικού Bittlestone φαίνεται ότι είχε τον μεγαλύτερο αντίκτυπο.

Σχέσεις με το μη επιστημονικό κοινό

Στην επιστημονική κοινότητα και στους επίσημους φορείς της ελληνικής αρχαιολογικής υπηρεσίας, η ταυτοποίηση του ανακτόρου του Οδυσσέα παίζει ελάχιστα, αν παίζει καθόλου, ρόλο.⁷¹ Αντίθετα, η αναζήτηση έχει απήχηση σε ένα ευρύ κοινό. Αφενός, το θέμα παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τους κατοίκους των Ιονίων Νήσων. Μετά την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης της υπόθεσης του Bittlestone ότι το παλάτι βρισκόταν στην Κεφαλονιά, οργανώθηκαν συγκεντρώσεις στη σύγχρονη Ιθάκη και στην Αθήνα και εκδόθηκαν αρκετά βιβλία που αποδεικνύουν ότι μόνο η σημερινή Ιθάκη μπορεί να είναι η ομηρική Ιθάκη.⁷² Παρά το γεγονός ότι τα νησιά του Ιονίου γνώρισαν πολλά κύματα μετανάστευσης από την αρχαιότητα,⁷³ οι κάτοικοι των νησιών ταυτίζονται έντονα με τον Οδυσσέα.⁷⁴ Κατά συνέπεια, τα τοπικά και περιφερειακά μέσα ενημέρωσης δίνουν σχετικά μεγάλη προσοχή στο θέμα. Με τον τρόπο αυτό, υπάρχει έλλειψη κατανόησης για το χαμηλό επίπεδο προσοχής και απροκάλυπτος σκεπτικισμός από ακαδημαϊκούς και επίσημους φορείς.⁷⁵ Από το 2013, στο χωριό Σταυρός της Ιθάκης, όχι μακριά από το σημείο όπου οι Κοντορλή-Παπαδοπούλου και Παπαδόπουλος διεξήγαγαν τις ανασκαφές τους, υπάρχει μια μακέτα με αναπαράσταση του πώς θα μπορούσε να ήταν εκεί το ανάκτορο (Εικόνα 3). Με αυτό, οι κάτοικοι του χωριού αντισταθμίζουν την έλλειψη πληροφόρησης από επίσημους φορείς.

Εκτός από τους ντόπιους, υπάρχει επίσης διεθνές ενδιαφέρον για το θέμα. Τα βιβλία των Bittlestone και Brown εντάσσονται σε μια μακρά παράδοση διεθνών ερευνητών του παλατιού.⁷⁶ Το έργο του Στείρου βασίζεται επίσης σε

⁷¹ Souyoudzoglou-Haywood 2018, 152–154.

⁷² Μεταξύ άλλων, βλ. Tzakos 2005· Paizis-Danias 2007.

⁷³ Soustal 1981, 80–119.

⁷⁴ Loukatos 1986.

⁷⁵ Βλ. π.χ., https://www.youtube.com/watch?v=Sv_FYAmZ3ocandt=2682s ειδικά στις 43:47–44:10.

⁷⁶ Π.χ. Goekoop 1990· Brcković 2001.

ένα ιστιοπλοϊκό ταξίδι στην περιοχή. Τέτοιου είδους έρευνες λαμβάνουν συχνά άφθονη προσοχή από τα μέσα ενημέρωσης στη χώρα προέλευσής τους.⁷⁷ Αυτό φαίνεται να πηγάζει από έναν συνδυασμό πνευματικής περιέργειας και επιθυμίας να κάνει κανείς τις δικές του περιπετειώδεις ανακαλύψεις.⁷⁸ Αφορά όμως και μια δυτική, οικουμενική οικειοποίηση της ομηρικής κληρονομιάς, η οποία υφίσταται παράλληλα με την προαναφερθείσα τοπική ταύτιση με αυτήν. Είναι σαφές ότι η αναζήτηση του παλατιού του Οδυσσέα ενδιαφέρει ένα ευρύ κοινό. Η έλλειψη ακαδημαϊκού και θεσμικού ενδιαφέροντος γι' αυτήν έχει ως αποτέλεσμα το κοινό αυτό να αισθάνεται αποκλεισμένο από την παραγωγή γνώσης για το παρελθόν.⁷⁹

Συζήτηση

Η αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης είναι ενδιαφέρουσα διότι, σε αντίθεση με τις πιο εξωτικές μορφές ψευδοαρχαιολογίας, αφορά τις ρίζες του επιστημονικού μας κλάδου και τη δημόσια αντίληψή του. Δείχνει ότι η Μεσογειακή Αρχαιολογία είναι ευρύτερη από τις δραστηριότητες των επίσημων ιδρυμάτων. Ωστόσο, σύμφωνα με τις κυρίαρχες επιστημονικές τάσεις, η αναζήτηση θεωρείται άσχετη από πολλούς αρχαιολόγους. Ακόμη και το επαγγελματικό κύρος αρχαιολόγων όπως η Κοντορλή-Παπαδοπούλου και ο Βασιλάκης αποδείχθηκε ανεπαρκές για να προκαλέσει θεσμικό ενδιαφέρον. Η υποδοχή του έργου του Bittlestone δείχνει ότι οι μη επαγγελματίες αρχαιολόγοι μπορούν να αμφισβητήσουν την επιστημολογική αυθεντία των επίσημων θεσμών.⁸⁰ Αυτό καθιστά αδύνατο τον σαφή διαχωρισμό μεταξύ «πραγματικής» και «ψευδοαρχαιολογίας».

Ένα δημοφιλές θέμα, όπως η τοποθεσία του παλατιού του Οδυσσέα, ενισχύει τη δημόσια εικόνα της αρχαιότητας και της αρχαιολογίας. Επιπλέον, δίνει χώρο σε εναλλακτικές απόψεις για την ιστορία. Η συνύπαρξη διαφορετικών απόψεων επί του θέματος παράλληλα με εκείνες των επίσημων

⁷⁷ Ο ολλανδικός ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός AVRO μετέδωσε στην τηλεόραση το 1996 ένα ντοκιμαντέρ για το έργο του Cees Goekoop. Μπορείτε να το δείτε στη διεύθυνση <https://www.youtube.com/watch?v=21a4ft5MmQoandt=981s>.

⁷⁸ Πρβλ. Card 2019, 21.

⁷⁹ Πρβλ. Alonso-Gonzales 2019, 164.

⁸⁰ Πρβλ. Alonso-Gonzales 2019, 182.

αρχαιολογικών φορέων οδηγεί πλέον δύσκολα σε ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων ομάδων. Οι επαγγελματικοί φορείς υπογραμμίζουν τα όρια του πεδίου, για παράδειγμα με το να μην καλύπτουν σκόπιμα το θέμα: η επίσημη ιστοσελίδα της αρχαιολογικής υπηρεσίας Κεφαλονιάς και Ιθάκης, για παράδειγμα, δεν αναφέρει το ανάκτορο του Οδυσσέα.⁸¹ Από την άλλη πλευρά, οι μη επαγγελματίες φορείς επίσης συχνά περιορίζουν το έργο τους, για παράδειγμα, δηλώνοντας ότι πρόκειται για μια προσωπική περιπέτεια.⁸² Οι διασυνοριακές συνεργασίες είναι σπάνιες, αλλά το έργο του Bittlestone και αυτό του Βασιλάκη δείχνουν ότι μπορούν να αποβούν πολύ γόνιμες.

Η έλλειψη συζήτησης και ενδιαφέροντος για κάτι που θεωρείται σημαντικό σε τοπικό και διεθνές επίπεδο πλήττει την εμπιστοσύνη στην επίσημη αρχαιολογία. Πολλοί αρχαιολόγοι δεν θεωρούν την ψευδοαρχαιολογία σχετικό θέμα και επισημαίνουν μόνο ανακριβή γεγονότα. Σε αυτό το άρθρο, έγινε σαφές ότι αυτή η στάση οδηγεί σε μια ανιαρή συνύπαρξη απόψεων για το παρελθόν. Σύμφωνα με τον Bruno Latour και άλλους, λιγότερη έμφαση στα γεγονότα και περισσότερη κατανόηση της κατασκευής της γνώσης θα μπορούσε να δημιουργήσει μια ανανεωμένη εμπιστοσύνη στην επιστήμη.⁸³ Λαμβάνοντας υπόψη αυτό, η έκκλησή μου εδώ είναι να μην αγνοούμε ή ακόμη και να μη γελοιοποιούμε σοβαρές, τεκμηριωμένες έρευνες όπως αυτή για την ομηρική Ιθάκη. Αντίθετα, οι επαγγελματίες αρχαιολόγοι θα πρέπει να εξηγήσουν καλύτερα γιατί δεν θεωρούν ένα κείμενο όπως η Οδύσεια κατάλληλη πηγή για να δώσουν νόημα στα υλικά κατάλοιπα. Το ευρύ ενδιαφέρον του κοινού για ένα θέμα όπως το παλάτι του Οδυσσέα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αποσαφηνιστούν τα πλαίσια της γνώσης μας για το παρελθόν. Η έρευνα όσων ασχολούνται με αυτό το θέμα θα συμβάλει στη συνέχεια σε κοινά δίκτυα γνώσης και, ενδεχομένως, σε μια ανανεωμένη εμπιστοσύνη στην αρχαιολογική γνώση.

*

⁸¹ Βλ. <https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/viewyphresia.aspx?iID=1670>

⁸² Πρβλ. Brown 2020, 405.

⁸³ Latour 2004, 52; 2013, 46.

Bibliography · Βιβλιογραφία

- Alonso González, Pablo. *The Heritage Machine: Fetishism and Domination in Maragateria, Spain*. Pluto Press, 2019.
- Ambasciano, Leonardo. *An Unnatural History of Religions: Academia, Post-Truth and the Quest for Scientific Knowledge*. Bloomsbury Academic, 2019.
- Atalay, Sonya. 'Multivocality and Indigenous Archaeologies'. In *Evaluating Multiple Narratives: Beyond Nationalist, Colonialist, Imperialist Archaeologies*, edited by Junko Habu, Clare Fawcett, and John M. Matsunaga, 29–44. Springer, 2008.
- Bittlestone, Robert. *Odysseus Unbound: The Search for Homer's Ithaca*. Cambridge University Press, 2005.
- Brcković, Berislav. *Odysseus's Ithaca: The Discovery*. Izavori, 2001.
- Brown, Jonathan. *In Search of Homeric Ithaca*. Parrott Press, 2020.
- Card, Jeb J. 'Steampunk Inquiry: A Comparative Vivisection of Discovery Pseudosciences'. In *Lost City, Found Pyramid: Understanding Alternative Archaeologies and Pseudoscientific Practices*, edited by Jeb J. Card and David S. Anderson, 19–32. University of Alabama Press, 2016.
- Cole, John R. 'Cult Archaeology and Unscientific Method and Theory'. *Advances in Archaeological Method and Theory* 3 (1980): 1–33.
- Derricourt, Robin. 'Pseudoarchaeology: The Concept and Its Limitations'. *Antiquity* 86, no. 332 (2012): 524–531.
- Dyson, Stephen L. *In Pursuit of Ancient Past: A History of Classical Archaeology in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Yale University Press, 2006.
- Fagan 2006a = Fagan, Garrett G. 'Diagnosing Pseudoarchaeology'. In *Archaeological Fantasies: How Pseudoarchaeology Misrepresents the Past and Misleads the Public*, edited by Garrett G. Fagan, 23–46. Routledge, 2006.
- Fagan 2006b = Fagan, Garrett G. 'Concluding Observations'. In *Archaeological Fantasies: How Pseudoarchaeology Misrepresents the Past and Misleads the Public*, edited by Garrett G. Fagan, 362–367. Routledge, 2006.
- Fawcett, Clare, Junko Habu, and John M. Matsunaga. 'Introduction: Evaluating Multiple Narratives: Beyond Nationalist, Colonialist, Imperialist Archaeologies'. In *Evaluating Multiple Narratives: Beyond Nationalist, Colonialist, Imperialist Archaeologies*, edited by Clare Fawcett, Junko Habu, and John M. Matsunaga, 1–11. Springer, 2008.
- Feder, Kenneth L. *Frauds, Myths, and Mysteries: Science and Pseudoscience in Archaeology*. 8th ed. McGraw-Hill, 1999.

- Feder, Kenneth L., Bradley T. Lepper, Terry A. Barnhart, and Deborah Bolnick. 'Civilizations Lost and Found: Fabricating History; Part One: An Alternate Reality'. *Skeptical Inquirer* 35, no. 5 (2011): 38–45.
- Flatscher, Matthias S., and Sergej Seitz. 'Latour, Foucault and Post-Truth: The Role and Function of Critique in the Era of the Truth Crisis'. *Soft Power: Revista euro-americana de teoría e historia de la política y del derecho* 6(2) (2019): 131–150.
- Gaki-Papanastassiou, Kalliopi, Hampik Maroukian, Efthimios Karymbalis, and Dimitris Papanastassiou. 'Geomorphological Study and Paleogeographic Evolution of NW Kephallonia Island, Concerning the Hypothesis of a Possible Location of Homeric Ithaca'. In *Geoarchaeology, Climate Change, and Sustainability*, edited by Anthony G. Brown, Laura S. Basell, and Karl W. Butzer, 69–80. Geological Society of America, 2011.
- Gardner, Martin. *Fads and Fallacies in the Name of Science*. Dover Publications, 1957.
- Gieryn, Thomas F. *The Cultural Boundaries of Science: Credibility on the Line*. Chicago: University of Chicago Press, 1999.
- Goekoop, Cornelis H. *Op Zoek naar Ithaka*. Heureka, 1990.
- Hall, Jonathan M. *Artifact and Artifice: Classical Archaeology and the Ancient Historian*. University of Chicago Press, 2014.
- Hansson, Sven Ove. 'Defining Pseudoscience'. *Philosophia Naturalis* 33 (1996): 169–176.
- Holtorf, Cornelius. 'Beyond Crusades: How (Not) to Engage with Alternative Archaeologies'. *World Archaeology* 37, no. 4 (2005): 544–551.
- Hoopes, John W., Flint Dibble, and Carl Feagan. 'Apocalypse Not: Archaeologists Respond to Pseudoarchaeology'. *The SAA Archaeological Record: The Magazine of the Society for American Archaeology* 23, no. 3 (2023): 28–35.
- Kontorli-Papadopoulou, Litsa. 'Ανασκάπτοντας στην Ομηρική Ιθάκη: Αποτελέσματα Ανασκαφικού Ερευνητικού Προγράμματος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στη Βόρεια Ιθάκη'. *Δωδώνη (Ιστορία-Αρχαιολογία)* 43–44 (2014–2015): 467–504
- Kristiansen, Kristian. 'Should Archaeology Be in the Service of Popular Culture?'. *Antiquity* 82, no. 316 (2008): 488–490.
- Latour, Bruno. 'Why Has Critique Run Out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern'. *Critical Inquiry* 30, no. 2 (2004): 225–248.
- . *An Inquiry into Modes of Existence: An Anthropology of the Moderns*. Harvard University Press, 2013.
- Laycock, Joseph. 'Religious Aspects of Pseudoarchaeology'. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions* 22, no. 4 (2019): 89–95.

- Livitsanis, Gerasimos. ‘The Archaeological Work of the 35th Ephorate for Prehistoric and Classical Antiquities at Ithaca: A Brief Presentation’. *Pharos* 19(1): 95–126.
- Loukatos, Dimitrios S. *Η Οδυσσειακή παράδοση στον λαϊκό πολιτισμό της σύγχρονης Ιθάκης*. Athens, 1986.
- Laužikas, Rimvydas, Costis Dallas, Suzie Thomas, Ingrida Kelpšienė, Isto Huvila, Pedro Luengo, Helena Nobre, Marina Toupouri, and Vykintas Vaitkevičius. ‘Archaeological Knowledge Production and Global Communities: Boundaries and Structure of the Field’. *Open Archaeology* 4 (2018): 350–364.
- McIntyre, Lee. *Post-Truth*. MIT Press, 2019.
- Nikias, K. ‘Sources for the history of Ithaca after antiquity: ca. 530–1500’ [REGESTA ITHACAE HISTORIAE, I]. *Bulletin of the Ithacan Historical Society* 1 (2023): 57–91.
- Paizis-Danias, Dimitris I. *Homer’s Ithaca on Cephallenia? Facts and Fancies in the History of an Idea*. Friends of Homer Association, 2007.
- Papadopoulos, Thanasis J. ‘Mycenaean Citadels of Western Greece: Architecture, Purpose, and Their Intricate Role in the Local Communities and Their Relations with the West’. In *Hesperos: The Aegean Seen from the West*, edited by Michael Fotiadis, Robert Laffineur, Yannis Lolos, and Andreas Vlachopoulos, 419–430. Peeters, 2017.
- Pigliucci, Massimo, and Maarten Boudry. *Philosophy of Pseudoscience: Reconsidering the Demarcation Problem*. University of Chicago Press, 2013.
- Putman Cramer, Hettie, and George Metaxas. *Ομηρική Ιθάκη*. Kaktos Editions, 2000.
- Prevezianos, D.B. ‘Ψάχνοντας για την Ιθάκη στις απαρχές της βενετικής κυριαρχίας: 1500–1600’ [REGESTA ITHACAE HISTORIAE, II]. *Bulletin of the Ithacan Historical Society* 1 (2023): 92–126.
- Schiele, Alexandre, and Bernard Schiele. ‘Archaeological Representations in the Media: The Dominance of Pseudo-Archaeology’. *Review of Science, Mathematics and ICT Education* 16(1) (2022): 19–48.
- Sherratt, Susan, and John Bennet. ‘Introduction’. In *Archaeology and the Homeric Epic*, edited by Susan Sherratt and John Bennet, viii–xvi. Oxbow Books, 2017.
- Simandiraki-Grimshaw, Anna, and Eleni Stefanou, eds. *From Archaeology to Archaeologies: Themes, Challenges, and Borders of the ‘Other’ Past*. Archaeopress, 2012.
- Steinhart, Matthias, and Eckhart Wirbelauer. *Aus der Heimat des Odysseus: Reisende, Grabungen und Funde auf Ithaka und Kephallenia*. Verlag Philipp von Zabern, 2004.
- Soderland, Hilary A., and Ian A. Lily. ‘The Fusion of Law and Ethics in Cultural Heritage Management’. *Journal of Field Archaeology* 40, no. 5 (2015): 508–522.
- Soustal, Peter. *Nikopolis und Kephallenia. Tabula Imperii Byzantini 3*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1981.

- Souyoudzoglou-Haywood, Christina. 'Archaeology and the Search for Homeric Ithaca: The Case of Mycenaean Kefalonia'. *Acta Archaeologica* 89, no. 1 (2018): 145–157.
- Stiros, Stathis C. 'Asteris and the Search for Homeric Ithaca'. *Mediterranean Geoscience Reviews* 5 (2023): 51–62.
- Trigger, Bruce G. 'Alternative Archaeologies: Nationalist, Colonialist, Imperialist'. *Man* 19 (1984): 355–370.
- . *A History of Archaeological Thought*, 2nd ed. Cambridge University Press, 2009.
- Tzakos, Christos I. *Ithaca and Homer (the Truth)*. Maria Tsakos Foundation, 2005.
- Vasilakis, Andonis. 'Preliminary Excavation Report on the Mycenaean Settlement of Tzannata (Kefalonia)'. *Aegeus: Society for Aegean Prehistory*, October 19, 2011. https://www.aegeussociety.org/en/excavations_research/preliminary-excavation-report-on-the-mycenaean-settlement-of-tzannata-kefalonia/.
- Vasilakis, Andonis. 'Μυκηναϊκό Οικιστικό Κέντρο στα Τζαννάτα Πόρου Κεφαλονιάς'. *Αρχαιολογία*, November 28, 2011. <https://www.archaiologia.gr/blog/2011/11/28/μυκηναϊκό-οικιστικό-κέντρο-στα-τζανν/>.
- Ylä-Antila, Tuukka. 'Populist Knowledge: 'Post-Truth' Repertoires of Contesting Epistemic Authorities'. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 5, no. 4 (2018): 356–388.

Abstract

This article explores the relationship between professional archaeology and forms of serious research that can be construed as pseudoarchaeology. It focusses on the case study of Homeric Ithaca, which touches on the origins of classical archaeology. It asks how academics should deal with pseudoarchaeology in an age when scientific knowledge is openly questioned. Rather than ignore or ridicule serious, informed attempts at research into subjects like Homeric Ithaca, professional archaeologists should explain better why they do not consider a text such as the *Odyssey* a suitable source to provide meaning to material remains.

Περίληψη

Το άρθρο αυτό διερευνά τη σχέση μεταξύ της επαγγελματικής αρχαιολογίας και των μορφών σοβαρής έρευνας που μπορούν να ερμηνευθούν ως

ψευδοαρχαιολογία. Επικεντρώνεται στη μελέτη περίπτωσης της ομηρικής Ιθάκης, η οποία αγγίζει τις απαρχές της κλασικής αρχαιολογίας. Διερωτάται πώς πρέπει να αντιμετωπίσουν οι ακαδημαϊκοί την ψευδοαρχαιολογία σε μια εποχή όπου η επιστημονική γνώση αμφισβητείται ανοιχτά. Αντί να αγνοούν ή να γελοιοποιούν σοβαρές, τεκμηριωμένες προσπάθειες έρευνας σε θέματα όπως η Ομηρική Ιθάκη, οι επαγγελματίες αρχαιολόγοι θα πρέπει να εξηγήσουν καλύτερα γιατί δεν θεωρούν ένα κείμενο όπως η Οδύσσεια κατάλληλη πηγή για να δώσουν νόημα στα υλικά κατάλοιπα.

